

GIÁO DỤC KĨ NĂNG HỢP TÁC TRONG TRÒ CHƠI ĐÓNG VAI CÓ CHỦ ĐỀ CHO TRẺ 5-6 TUỔI Ở TRƯỜNG MẦM NON

VŨ THỊ NHÂN*

Ngày nhận bài: 12/06/2017; ngày sửa chữa: 13/06/2017; ngày duyệt đăng: 16/06/2017.

Abstract: The paper highlights the importance of cooperative skills education for children, especially children aged 5 to 6 because this is preparation phase for children for school. Also, the article proposes education of cooperative skills for children through thematic role playing - a popular game at kindergarten. Moreover, author points out contents, methods and measures, means to train co-operative skills for children with a process of educating cooperative skills for children through thematic role-playing.

Keywords: Skills, collaborative skills, children aged 5 to 6, skills education.

1. Đặt vấn đề

Kĩ năng hợp tác (KNHT) là một trong những kĩ năng sống rất quan trọng của con người nhằm giải quyết hiệu quả các vấn đề nảy sinh trong học tập và trong cuộc sống. Trong “*Bộ chuẩn phát triển trẻ 5 tuổi*” do Bộ GD-ĐT đưa ra, tích cực hợp tác là một trong những nội dung thuộc lĩnh vực tình cảm - quan hệ xã hội cần rèn cho trẻ 5-6 tuổi để chuẩn bị vào lớp một. Do đó, hợp tác được coi là một kĩ năng cần được nhà trường chú trọng, bởi sẽ được trẻ sử dụng ở các bậc học tiếp. Vì vậy, việc giáo dục KNHT cần được xác định bằng các phương tiện cụ thể, với nội dung, phương pháp, hình thức và quy trình rõ ràng để tạo điều kiện dễ dàng cho giáo viên mầm non trong việc phát triển KNHT ở trẻ.

2. Giáo dục KNHT trong trò chơi đóng vai có chủ đề (TCĐVCCĐ) cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non

2.1. Ý nghĩa của việc giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ mẫu giáo (MG) 5-6 tuổi:

- *Giúp trẻ thúc đẩy quá trình nhận thức và phát triển tư duy.* Hợp tác trong TCĐVCCĐ giúp trẻ lĩnh hội cũng như chia sẻ các kinh nghiệm nhận thức của mỗi thành viên tham gia. Nhận thức riêng của mỗi cá nhân được phát triển hoàn thiện và mở rộng hơn nhờ hợp tác, khám phá, tìm hiểu những thách thức trong nhiệm vụ mới. Quá trình đánh giá bản thân và các bạn cùng tuổi diễn ra một cách tự nhiên nhất, giúp cho nhận thức của trẻ thêm sâu sắc ở nhiều khía cạnh. Những quan hệ liên nhân cách sẽ giúp trẻ nhìn nhận cái Tôi trong mối quan hệ với mọi người. Quá trình tham gia, trao đổi ý tưởng khi chơi, cùng nhau tuân thủ các nguyên tắc khi thực hiện nhiệm vụ sẽ giúp cho vốn biểu tượng của trẻ được nâng cao và tư duy trực quan hành động phát triển.

- *Hình thành và phát triển nhân cách cho trẻ.* Các mối quan hệ xã hội mà trẻ tham gia càng phong phú, đa dạng, càng góp phần vào việc hoàn thiện nhân cách của trẻ. Sự kết hợp và phối hợp các hoạt động giữa các trẻ trong nhóm chơi sẽ tạo ra các mối quan hệ xã hội độc đáo và điển hình. Vì vậy, khi tham gia vào các hoạt động chung, mỗi trẻ bằng hoạt động giao tiếp của mình đã tích cực tham gia vào các mối quan hệ xã hội. Về thực chất, đây là nền tảng của quá trình phát triển nhân cách.

- *Tạo cơ hội để trẻ được chơi và rèn luyện các kĩ năng khác qua trò chơi.* Không phải ngẫu nhiên mà các nhà khoa học trong và ngoài nước đã chỉ ra rằng: Đối với trẻ nhỏ, chơi là nhu cầu của một cơ thể đang phát triển, là “*trường học của cuộc sống*”. Khi tham gia vào trò chơi, trẻ có thể làm được nhiều việc mà trong thực tế trẻ chưa thể làm được; được thỏa mãn nhu cầu nên mang lại niềm vui, tinh thần sảng khoái, phấn khởi,... đó là những yếu tố quan trọng để tăng cường sức khỏe cho trẻ. Khi được cùng chơi với nhau trong nhóm, trẻ sẽ học hỏi lẫn nhau; trẻ biết thỏa thuận với nhau để phân vai chơi, hành động chơi, biết lắng nghe ý kiến của nhau, biết chia sẻ,... Có thể nói, chơi trong nhóm bạn là nhu cầu cần thiết của trẻ và trò chơi cũng là nội dung chủ yếu để tập hợp trẻ thành nhóm. Nhiều nét tính cách của trẻ được nhen nhóm trong nhóm bạn bè.

- *Giúp trẻ bước vào cuộc sống xã hội.* Thông qua hoạt động với các bạn trong nhóm, trẻ tự tìm kiếm sự hoàn thiện trong các mối quan hệ giữa con người với con người. Vì vậy, chơi theo nhóm không chỉ giúp trẻ lĩnh hội kiến thức hay một tiêu chuẩn ứng xử nào đó,

* Trưởng Đại học Thủ Dầu Một

mà còn là cơ sở ban đầu để trẻ xây dựng kĩ năng sống cho mình. Có thể nói, giáo dục KNHT là xây dựng cho trẻ kinh nghiệm về các mối quan hệ đạo đức, có trách nhiệm và giúp đỡ lẫn nhau, cùng hướng đến mục tiêu chung. Hoạt động nhóm dạy trẻ những bài học có giá trị và hình thành các kĩ năng xã hội.

2.2. Nội dung giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ MG 5-6 tuổi:

- *Phát triển nhận thức của trẻ về KNHT trong TCĐVCCĐ.* Trẻ có những hiểu biết cơ bản về KNHT trong TCĐVCCĐ như: xác định mục tiêu chung của nhóm chơi, biết thảo luận, phân công nhiệm vụ chơi, thực hiện hành động phối hợp khi chơi, biết lắng nghe, chia sẻ, giúp đỡ nhau, tự đánh giá và thể hiện thái độ tích cực đối với kết quả chơi của nhóm,... Những biểu hiện như: lắng nghe, chia sẻ, thỏa thuận, phân công công việc,... là các KNHT trong TCĐVCCĐ.

Trẻ cần có những hiểu biết cơ bản về các quy tắc hợp tác với nhau trong khi chơi như: hiểu biết nhiều nên chia sẻ; biết làm nhiều không được tự kiêu; phải lắng nghe bạn để thấu hiểu, nhận thức về bạn cùng nhóm như những cộng sự của nhau.

- *Hình thành và phát triển ở trẻ các KNHT cụ thể trong TCĐVCCĐ.* KNHT trong TCĐVCCĐ không xuất hiện một cách tự nhiên, để hình thành và phát triển nó, cần tổ chức trò chơi theo một quy trình, hệ thống khoa học với sự phức tạp dần các nhiệm vụ, nhằm giúp trẻ tích lũy kinh nghiệm hoạt động chung theo trình tự nhất định, tăng cường sự phối hợp, liên kết giữa các trẻ khi chơi; chú trọng hình thành và phát triển các kĩ năng thành phần của KNHT cho trẻ.

Với kĩ năng lắng nghe, trẻ cần biết phải nghe bạn nói xong mới đến mình, đó cũng là phép lịch sự và là sự tôn trọng đối với bạn. Trong quá trình chơi chung, trẻ cần chờ bạn phát biểu xong rồi mới đến bản thân thể hiện ý kiến cá nhân.

Có thái độ ủng hộ và lắng nghe bạn tích cực để hiểu được những điều bạn muốn trao đổi. Đối với kĩ năng thảo luận, trẻ biết thảo luận với bạn để cùng hướng đến giải quyết nhiệm vụ chơi của nhóm. Trong quá trình thảo luận, trẻ nêu ý kiến của mình hướng đến mục tiêu của trò chơi và hướng đến sự đồng thuận ý kiến chung của các bạn trong nhóm, có thái độ tôn trọng ý kiến của bạn,...

Đối với kĩ năng chia sẻ, trẻ biết chia sẻ với các bạn nhiệm vụ chơi của nhóm, hỗ trợ và yêu cầu bạn hỗ trợ

khí cần, nhường nhịn và biết giúp đỡ bạn khi bạn gặp khó khăn. Trong quá trình chơi, trẻ chia sẻ ý tưởng, kinh nghiệm,... với các bạn để hướng đến mục tiêu, nhiệm vụ chung của nhóm. Có thái độ vui mừng khi được chia sẻ ý tưởng, kinh nghiệm với nhóm, ân cần khi sẻ chia, giúp đỡ bạn.

Đối với kĩ năng phân công công việc hợp lí, trẻ biết đánh giá điểm mạnh, yếu của các bạn trong nhóm, biết sở thích và nguyện vọng của các bạn để từ đó, biết phân công nhiệm vụ, vai trò cho các thành viên trong nhóm. Trong quá trình hoạt động chung, trẻ biết phân công nhiệm vụ phù hợp cho các thành viên, hướng tới sự hài lòng, đồng thuận của nhóm; có thái độ tích cực với nhiệm vụ chơi được phân công, cố gắng thực hiện nhiệm vụ để đạt được mục tiêu của cả nhóm.

Đối với kĩ năng phối hợp hành động, trẻ hiểu được mục đích chung của trò chơi, hệ thống các hành động cá nhân, hành động phối hợp. Trong quá trình hoạt động, trẻ điều chỉnh hành vi của mình phù hợp của các thành viên tham gia trong mối tương quan của hoạt động, phối hợp hành động với các bạn theo các cách thức khác nhau, tùy vào tính chất và cấu trúc của nhiệm vụ chơi. Có thái độ tích cực với từng hành động của bản thân và của bạn.

Đối với kĩ năng giải quyết xung đột, trẻ biết kiểm soát bản thân, tuân thủ từng quy định chung của nhóm chơi; khi có xung đột xảy ra, phải giải quyết trên cơ sở tôn trọng và nhường nhịn lẫn nhau nhằm đảm bảo cho hoạt động vẫn được tiếp tục. Trong quá trình thực hiện hoạt động, trẻ chủ động tự giải quyết xung đột với bạn, nhận lỗi nếu bản thân có lỗi, không bỏ dở nhiệm vụ chơi, điều chỉnh hành vi của bản thân theo hướng tích cực.

- *Giáo dục thái độ và tình cảm của trẻ đối với KNHT trong TCĐVCCĐ.*

- Trẻ biết thể hiện cảm xúc tích cực trong giao tiếp với các bạn cùng nhóm khi hoạt động chung, vị tha, hiểu được cảm giác và tâm trạng của bạn cùng nhóm. Quan trọng hơn, trẻ biết điều chỉnh hành vi và cảm xúc của mình, có sự hiểu biết lẫn nhau.

- Thể hiện thái độ tích cực đối với kết quả chơi, đánh giá kết quả hoạt động theo lợi ích chung.

2.3. Hình thức giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ MG 5-6 tuổi. *Hợp tác theo cặp* là hình thức hợp tác đơn giản nhất, nhưng mang lại hiệu quả cao

đối với những nhiệm vụ chơi nhỏ, đơn giản. *Hợp tác theo nhóm nhỏ*: khoảng 5-6 trẻ cùng giải quyết một nhiệm vụ chơi chung mà nhiệm vụ đó bao gồm nhiều nhiệm vụ nhỏ, trẻ cùng thảo luận phân công nhiệm vụ nhỏ trong nhiệm vụ tương đối lớn cho các thành viên, cùng nhau phối hợp để hoàn thành nhiệm vụ. Trong hình thức hợp tác theo nhóm nhỏ, có hợp tác theo cặp.

Hợp tác theo nhóm lớn: số lượng trẻ gấp 2, 3 lần,... nhóm nhỏ; để giải quyết một nhiệm vụ chơi lớn, trẻ cùng nhau phân công nhiệm vụ cho từng nhóm và liên kết các nhóm nhỏ lại với nhau.

2.4. Phương pháp, biện pháp giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ MG 5-6 tuổi có mối quan hệ biện chứng với nhau. Biện pháp là những thành tố cụ thể của phương pháp, là mặt kĩ thuật của phương pháp. Phương pháp hướng đến việc giải quyết trọn vẹn, toàn thể, còn biện pháp hướng đến việc giải quyết các nhiệm vụ đơn lẻ, cụ thể.

Phương pháp trực quan, biện pháp cụ thể: xem hành động thật, vật thật, tranh ảnh, xem phim, tiếp xúc các sự vật,... Phương pháp dùng lời nói, biện pháp cụ thể: khuyến khích, giảng giải, kể chuyện, đọc chuyện, đàm thoại, đánh giá,... Phương pháp thực hành, biện pháp cụ thể: luyện tập, bài tập tình huống, bài tập trải nghiệm, thí nghiệm đơn giản,... để kích thích trẻ cùng nhau giải quyết nhiệm vụ chơi.

2.5. Phương tiện giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ MG 5-6 tuổi. Bản chất của TCĐVCCĐ là mô phỏng, tái hiện lại cuộc sống xung quanh. Trong quá trình giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ, có nhiều phương tiện khác nhau, chẳng hạn như là các bài thơ, câu truyện, hay tranh ảnh chứa đựng những biểu hiện hợp tác, cùng với hoạt động giao tiếp, trải nghiệm, tình huống giáo dục về KNHT,... đều có thể trở thành phương tiện giáo dục KNHT cho trẻ trong TCĐVCCĐ.

2.6. Quy trình giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ MG 5-6 tuổi. Đối với người lớn, để giáo dục một vấn đề bất kì, chúng ta thường tiến hành theo quy trình: nhận thức → thái độ → hành vi. Trước một đối tượng nhận thức, người lớn phải nhận thức được đối tượng đó, hay nói cách khác là hiểu về đối tượng (có thể chỉ thông qua ngôn ngữ), sau đó sẽ có thái độ thích hay không thích, đồng tình hay không đồng tình, từ đó có hành vi phù hợp. Tuy nhiên, đối với trẻ

MG thì quy trình này đi ngược lại: hành vi → thái độ → nhận thức. Trước một đối tượng nhận thức, người lớn phải cho trẻ cảm nhận về đối tượng đó với tất cả các giác quan như: nhìn, sờ, ngửi, nếm, nghe; tiếp đó, trẻ sẽ tỏ thái độ thích hoặc không thích, hứng thú hoặc không hứng thú, đồng ý hoặc không đồng ý, sau đó đối tượng nhận thức này sẽ được trẻ lĩnh hội. Vì vậy, việc giáo dục KNHT trong TCĐVCCĐ cho trẻ theo quy trình sau: - Trước tiên, cho trẻ được trải nghiệm, thực hiện KNHT khi chơi TCĐVCCĐ; - Sau đó, giáo dục trẻ có thái độ đúng mực, hứng thú, tích cực với việc hợp tác với các bạn trong TCĐVCCĐ; - Cuối cùng, phát triển nhận thức của trẻ về KNHT trong TCĐVCCĐ, trẻ hiểu được có KNHT với bạn bè là quan trọng và mang lại nhiều ý nghĩa tích cực; - Nếu trẻ được trải nghiệm trong trò chơi thông qua các tình huống chơi hợp tác sẽ giúp trẻ có được các KNHT; trẻ được trải nghiệm nhiều lần sẽ chuyển thành động cơ bên trong, thúc đẩy các hành động hợp tác, có thái độ tích cực, mong muốn thực hiện KNHT trong TCĐVCCĐ với các bạn. Sau khi nhận thức được KNHT trong TCĐVCCĐ, trẻ sẽ thực hiện KNHT trong khi chơi một cách đúng mực, từ đó nhận thức sâu hơn về KNHT trong TCĐVCCĐ.

3. Kết luận

KNHT của trẻ MG chỉ nảy sinh khi trẻ được hoạt động chung cùng nhau. Do vậy, các hoạt động chung của trẻ ở trường mầm non cần được xây dựng theo một kế hoạch với hệ thống khoa học, cụ thể. Việc xác định quy trình hoạt động hợp tác, các phương tiện có thể dùng để giáo dục KNHT cho trẻ sẽ hỗ trợ cho giáo viên mầm non trong việc tổ chức các hoạt động chung và xác định cho trẻ "lộ trình" khi làm việc chung trong nhóm. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình giáo dục mầm non*.
- [2] Cao Thị Cúc (2012). *Tập luyện kĩ năng hoạt động nhóm cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non*. Tạp chí Giáo dục, số 280, tr 21-22; 20.
- [3] Mary Renck Jalongo (2008) - *Learning to Listen, Listening to Learn: Building Essential Skills in Young Children*. National Association for the Education of Young Children, Washington, DC.
- [4] Nguyễn Thị Hòa (2009). *Giáo trình giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Johnson. D.W - Johnson R.T - E. J. Holubee (1992). *Advanced cooperative learning*. Interaction book company.